

Hogyan válhat egy állam fenntarthatóvá? – Gondolatok a XXI. század egyik legfőbb kihívásának megértéséhez*

Sándor Nóra Anna

Chandran Nair:

The Sustainable State – The Future of Government, Economy, and Society

Berrett-Koehler Publishers, Oakland, 2018, p. 252

ISBN: 978-1-523-0-9541-8

Chandran Nair a Global Institute for Tomorrow (GIFT) elnevezésű független pán-ázsiai think tank alapítója és vezetője, a Római Klub tagja, ezenkívül az Environmental Resources Management korábbi elnöke. A szerző rendszeresen felszólal a Világ-gazdasági Fórum, az Asia-Pacific Economic Cooperation Summits, illetve az OECD rendezvényein.

Nair szerint a jelenlegi, a *fogyasztáson, növekedésen és szabadpiaci* rendszeren alapuló gazdasági modellről egyértelműen kijelenthető, hogy ökológiai és társadalmi katasztrófát okozott a fejlődő világ számára. A szerző a könyvben az *erős állami szerepvállalás fontosságát* hangsúlyozza a „*laissez-faire*” nyugati gazdaságfejlődési modellel szemben, amely szerinte fenntarthatatlan. A szerző úgy véli, hogy a kiegyensúlyozott fejlődés csak akkor lehetséges, ha az állam erős kézzel és hatékonyan alakítja a gazdaságpolitikát, kiemelt figyelmet fordít a környezetvédelemre, valamint az állampolgárok legalapvetőbb igényeire. Ehhez azonban újra kell gondolni olyan fogalmakat, mint a *prosperitás*, a *szabadság*, valamint a *jogok*. Ennélfogva a fenntartható jövő csak erős állami intézmények segítségével valósulhat meg.

A szerző fogalommagyarázattal indítja könyvét, amely azért szükséges, mert a „*fenntartható fejlődés*” definícióját sokszor redukálják pusztán a légszennyezés csökkentésére, a környezetbarát életvitelre, illetve a környezettudatosságra. A környezettudatosság azonban nem szinonimája a fenntarthatóságnak. *A fenntarthatóság arra utal, hogy egy rendszer saját maga határozatlan ideig képes fennmaradni, éppen csak annyi erőforrást felhasználva, amennyi újra is tud termelődni.* Egy fenntarthatóbb gazdaság tehát azt jelenti, hogy csökkentjük a rést az erőforrások

* A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, ami nem feltétlenül egyezik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontjával.

Sándor Nóra Anna a Magyar Nemzeti Bank szakértője. E-mail: sandorn@mnbb.hu

kitermelése, valamint a környezet újratermelő képessége között. Néhány, zöldnek nevezett technológia például környezetbarát ugyan, de nem csökkenti ezt a rést. Másképp fogalmazva: „*minden fenntartható rendszer zöld, de nem minden zöld rendszer fenntartható.*” A fejlődés a lakosság alapvető szükségleteinek (tisztá víz, élelmiszerbiztonság, egészségügyi rendszerhez való hozzáférés, energiabiztonság) biztosítását, valamint életszínvonalának javítását jelenti. Egy fejlett gazdaság mindezeket biztosítani tudja a polgárok számára, a fejlődő országok célja pedig ezek elérése. A *fenntartható fejlődés* eszerint az életszínvonal növelése olyan módon, hogy nem termeljük ki gyorsabban, azaz nem fogyasztjuk túl az erőforrásokat annál a szintnél, amilyen ütemben azok újratermelődnék.

Chandran Nair a műben többek között olyan problémákra keresi a választ, mint az úgynevezett „*India-kérdés*”: hogyan tud egy 1,2 milliárd lakosú ország a következő 30 évben milliárdok kihúzni a szegénységből úgy, hogy közben csökkenti a károsanyag-kibocsátását, valamint redukálja az erőforrások kitermelését is. A fenntartható fejlődés legnagyobb dilemmája ez. Nair szerint változás csak akkor lesz, ha a gazdagabb országok vezetői körében egy új *politikai filozófia* alakul ki, amelynek célja a kollektív jólét, nem pedig az egyéni jogok biztosítása lesz, ezenkívül újraértelmezi a prosperitás fogalmát is. A nyugati világ vezetői a retorika ellenére a fennálló status quo megőrzésére, a hatalmuk kiterjesztésére, illetve a növekedés biztosítására törekednek. A fenntartható fejlődésnek a „kevesebbről”, nem pedig a „többről” kell szólnia, márpedig a vállalatok mindenkor célja a profitszerzés és a növekedés. Amennyiben a fejlődő világ valóban fenntartható szeretne lenni, radikális változásokra lesz szükség: át kell gondolni az eddigi szabadpiacon, a tőke szabad áramlásán és a nyugati fejlődési mintán alapuló gazdasági modellt.

A könyv tizenkét fejezetből áll, az egyes fejezetek egymásra épülve mutatják be a fenntartható jövővel kapcsolatos legfőbb kihívásokat és problémákat, példákkal illusztrálva. Az I. fejezetben a szerző definiálja a műben többször is használt fogalmakat, úgymint a fenntarthatóság, a fejlődés, a társadalmi felelősségvállalás vagy éppen a vállalatok működésének zöldebbé tétele. A II. fejezet a fenntartható fejlődés dichotómiájára világít rá: hogyan mozdítható elő a fejlődés úgy, hogy közben fenntarthatósági szempontokat is figyelembe vesznek. A szerző álláspontja szerint a szabadpiac három okból kifolyólag nem fenntartható: az első az, hogy a negatív externáliák nincsenek beépítve a termékek árába; a második okként a „*közlegelők tragédiáját*” említi, míg a szerző harmadik érve a „*power gap*” kifejezéssel magyarázható, amellyel arra utal, hogy a túlfogyasztásnak köszönhetően bizonyos érdekcsoportok meggazdagodnak, míg mások még szegényebbek lesznek. A III. fejezetben az ortodox gazdaságpolitika és a fenntartható fejlődés összeegyeztethetlenségére világít rá: a szerző szerint a piaci mechanizmusok önmagukban nem tudják biztosítani a fenntartható fejlődést. Éppen ezért a „*piaci láthatatlan kéz*” helyett az „*állam látható keze*” kellene helyezni a hangsúlyt, amely a gazdaságot fenntart-

hatóbb vizekre tudná kormányozni, vagyis a szerző egy erős állam kialakításában látja a fenntartható jövő zálogát.

A IV. fejezet bemutatja, hogy a fenntarthatóság biztosításában miért az államnak van kulcsszerepe, nem pedig a nemzetközi szervezeteknek, megállapodásoknak vagy éppen a helyi kormányoknak. Az állam ugyanis az egyetlen olyan entitás, amely rendelkezik megfelelő szintű hatalommal, elszámoltathatósággal és legitimitással a gazdaságpolitika kialakítását és végrehajtását tekintve, egyetlen alsóbb szintű kormányzati egység sem képes arra, hogy olyan fontos kérdésekben, mint a fenntartható fejlődés, komplex döntéseket hozzon, illetve nem is rendelkezik ehhez megfelelő intézményi háttérrel.

Az V. fejezetben a szerző felsorolja a fenntartható állam 3 legfőbb célkitűzését, amelyek a következők: a közjavak védelme, a „*mérsékelt*” jólét biztosítása, illetve a társadalmi fejlődés elősegítése az erőforrások szűkösségének figyelembevételével. A fejlődő államoknak Nair szerint így a minél nagyobb növekedés biztosítása helyett olyan politikákat kellene kialakítaniuk, amelyek az egyenlőség szavatolása mellett járulnak hozzá a fejlődéshez. Chandran Nair fontosnak tartotta elmagyarázni a VI. fejezetben azt, hogy miért kell külön kezelni az „*erős állam*”, valamint a demokrácia fogalmát. A szerző hangsúlyozza, hogy amikor erős államról beszél, akkor nem a totalitárius államra gondol. Az erős állam fogalma alatt olyan entitást kell érteni, amely képes és akar is tenni polgárai jólétének biztosításáért, s ezenkívül megfelelően elszámoltatható is.

A következő fejezet a *fékek és egyensúlyok* fogalmát veszi górcső alá, és bemutatja, hogyan is működik mindez az eltérő politikai rendszerekben, illetve olyan tényezőkre is rávilágít, amelyek a XXI. századi trendekből fakadnak, és amelyekkel az erős államoknak a jövőben foglalkozniuk kell. Ilyen többek között az, hogy a mostani, szűkös erőforrásokkal rendelkező világban az állam szerepköre kibővül, és nagyobb mértékben lesz kénytelen beavatkozni az emberek mindennapjaiba, mint eddig bármikor a történelem során. Ehhez viszont erős intézményrendszerre lesz szükség, valamint a fékek és egyensúlyok rendszerének optimális működésére.

A VIII. fejezetben Nair a szabadság, a jogok, valamint a prosperitás fogalmak újragondolását javasolja. Ahhoz ugyanis, hogy a fenntartható fejlődés biztosítható legyen, a fenti fogalmak hagyományos értelmezésének újradefiniálására van szükség. A szerző alternatívát is nyújt ezekre a fogalmakra, amely érvelése szerint a XXI. század fenntartható gazdasági modelljének alapjául is szolgálhat.

A könyv utolsó harmadában a szerző a jelenkor legfontosabb környezeti problémáira hívja fel a figyelmet. A IX., „*The Tropical Haze Crisis*” című fejezetben példákon keresztül mutatja be, mi történik akkor, ha továbbra is ennyire fenntarthatatlan módon élünk, aminek egyenes következménye lesz az állandó légszennyezés, a trópusi

erdőtűzek, valamint – a fenntarthatatlan mezőgazdasági gyakorlatokból eredően – a megművelhető földterületek csökkenése. A „*The Tropical City is no Paradise*” című fejezetben a szerző olyan problémákat szedett össze, amelyek mind a jelenlegi fenntarthatatlan fejlődési mintákból erednek. Ezek – többek között – a növekvő urbanizációra vezethetők vissza, illetve az ebből fakadó negatív hatásokra (pl. közlekedési káosz). Nair szerint az urbanizáció tipikusan az egyik olyan, a fenntartható fejlődéssel összefüggésbe hozható kérdés, amelyre az erős államnak kell megoldást találnia.

A XI. fejezetben Nair Kína példáját veszi alapul, és bemutatja, hogyan tud egy erős állam, jelen esetben Kína komoly sikereket elérni olyan témákban, mint a szegénység felszámolása és a klímaváltozás elleni küzdelem. Habár az ázsiai ország jó úton jár, és Nair szerint modell-államként szolgálhat a jövőben, mégis van még hova fejlődnie.

Az utolsó, XII. fejezet felvázolja, hogy hogyan indulhat el egy állam a fenntarthatóság felé vezető úton, illetve mi szükséges ehhez. Egy erős és hosszú távon is fenntartható állam kialakításának fundamentuma egy új politikai és gazdaságfilozófia kialakítása, amelyben a döntéshozatalt áthatja a fenntarthatóság fogalma.

A 2018-ban kiadott monográfia illeszkedik Nair korábbi munkáihoz. A 2011-ben megjelent első könyvében („*Consumptionomics: Asia’s Role in Reshaping Capitalism and Saving the Planet*”) már említi a „*The Sustainable State*” című kötetében felvetett problémákat, előbbi műben azonban főként Ázsia kerül terítékre, illetve a fenntarthatósággal kapcsolatos problémákat elsősorban a fogyasztás oldaláról vizsgálja. „*A fenntartható állam*” című könyv ezzel szemben három dimenzió mentén igyekszik bemutatni a XXI. század talán legnagyobb kihívását, a fenntartható fejlődés elérését. A műben így az *állammal*, a *társadalommal*, valamint a *gazdasággal* kapcsolatos kérdésekre is felhívja a figyelmet, végkövetkeztetése pedig az, hogy *csak az erős állam lesz képes megoldást nyújtani a fenntarthatóság problémájára*.

A „*The Sustainable State: The Future of Government, Economy and Society*” című monográfia hasznos lehet a fenntarthatósággal kapcsolatos tudományos diskurzus különféle dimenzióinak megértéséhez, ezért a művet jó szívvel ajánlom mindazoknak a gazdasági, pénzügyi, illetve társadalomtudományokkal foglalkozó szakértőknek és kutatóknak, oktatóknak, akik a munkájuk során a gazdaságtudomány jövőjével, a fenntarthatósággal, illetve különféle közpolitikai kérdésekkel foglalkoznak. Az akadémiai szférán kívül azon olvasók számára is izgalmas olvasmányt jelent a mű, akik a fenntarthatóság különféle aspektusairól szeretnének többet megtudni.